

Εισαγωγή:

1. Τι προσφέρει αυτό το εγχειρίδιο; Σύντομη επισκόπηση

Το βιβλίο αυτό περιέχει εννέα διδακτικές ενότητες για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (εφεξής EDC/HRE). Όπως δηλώνει ο τίτλος του, «Συμμετέχουμε στη δημοκρατία», αλλά και όπως δείχνει η εικόνα στο εξώφυλλό του, οι ενότητες απευθύνονται σε μαθητές και μαθήτριες και σχετίζονται με τον ρόλο τους ως νέοι πολίτες. Κάθε ενότητα πραγματεύεται μια συγκεκριμένη προσέγγιση που στοχεύει στο να ενισχύσει και να ενθαρρύνει τους νέους να συμμετέχουν ενεργά στις κοινωνίες τους.

Κάθε ενότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνη της ή σε συνδυασμό με άλλες ενότητες, με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Ολόκληρο το βιβλίο συνθέτει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σπουδών για μαθητές που οδηγούν στην ενεργό συμμετοχή στη δημοκρατία.

Οι ενότητες, που αποτελούνται από τέσσερα μαθήματα η κάθε μία, απευθύνονται σε μαθητές του λυκείου. Κάθε ενότητα εστιάζει σε μια έννοια-κλειδί που σχετίζεται με την EDC/HRE και συγκεκριμένα: ταυτότητα – υπευθυνότητα – ετερότητα και πλουραλισμό – σύγκρουση – κανόνες και νόμους – διακυβέρνηση και πολιτική – ισότητα – ελευθερία -μέσα επικοινωνίας. Οι εννέα αυτές έννοιες-κλειδιά συνδέουν αυτό το εγχειρίδιο με τα αντίστοιχα για το δημοτικό και το γυμνάσιο (Βιβλία II και III).¹ Τα τρία αυτά βιβλία μαζί παρέχουν ένα ολοκληρωμένο σπειροειδές πρόγραμμα σπουδών στην EDC/HRE.

Κάθε ενότητα εστιάζει σε μια βασική έννοια και αποτελείται από τέσσερα μαθήματα. Σε κάθε ένα από αυτά περιγράφεται με κάθε λεπτομέρεια, όσο είναι κάθε φορά δυνατόν, μια ακολουθία προτεινόμενων διδακτικών βημάτων. Οι οδηγίες εφαρμογής για τους μαθητές δίνονται σε αντίστοιχο βιβλίο που απευθύνεται σ' αυτούς.

Κατά συνέπεια, αυτό το βιβλίο απευθύνεται σε διδάσκοντες και όχι διδασκόμενους. Ελπίζουμε πως όσοι ακόμη εκπαιδεύονται για το διδακτικό έργο, αλλά και όσοι είναι νέοι στο εκπαιδευτικό επάγγελμα, θα βρουν χρήσιμα στοιχεία στα λεπτομερή σχέδια μαθήματος, αλλά και οι έμπειροι εκπαιδευτικοί θα ανακαλύψουν ιδέες και εκπαιδευτικό υλικό έτοιμο για εφαρμογή στις τάξεις τους. Όμως, και οι εκπαιδευτές εκπαιδευτικών θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν αυτό το βιβλίο ως εγχειρίδιο για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στην EDC/HRE.

Το παρόν βιβλίο απευθύνεται, επίσης, σε όσους σχεδιάζουν προγράμματα σπουδών, σχολικά βιβλία και σε όσους ασχολούνται με μεταφράσεις στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Μπορεί να μεταφραστεί και να προσαρμοστεί κατάλληλα, ώστε να αντιστοιχεί στις ιδιαίτερες απαιτήσεις των εκπαιδευτικών τους συστημάτων.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης παρουσιάζει εδώ την αναθεωρημένη έκδοση του εγχειριδίου. Η πρώτη έκδοση αναπτύχθηκε στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, με σκοπό να βοηθήσει το μάθημα «Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα», που εισήχθη για πρώτη φορά στα σχολεία το 2002. Το Συμβούλιο της Ευρώπης είχε εμπλακεί στην εκπαίδευση εκπαιδευτών και εκπαιδευτικών στην EDC/HRE από το 1996, προσφέροντας ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση και αναπτύσσοντας εκπαιδευτικά εργαλεία. Ο Rolf Gollob και ο Peter Krapf, που επιμελήθηκαν το βιβλίο αυτό, ανήκαν στη διεθνή ομάδα εκπαιδευτών που έλαβαν μέρος στο ως άνω πρόγραμμα.

2. Τι είναι η EDC/HRE; – Οι τρεις διαστάσεις της

Οι στόχοι και οι αρχές της εκπαίδευσης για την EDC/HRE συνδέονται και με τις τρεις διαστάσεις της διδασκαλίας και της μάθησης. Οι μαθητές των τριών τάξεων του λυκείου, ως νέοι πολίτες θα πρέπει:

- να γνωρίζουν ποια είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα που τους αφορούν και να έχουν κατανοήσει τις συνθήκες από τις οποίες εξαρτώνται (μαθαίνοντας **περί** της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων)

1. EDC/HRE Βιβλίο II: Μεγαλώνουμε δημοκρατικά –Σχέδια μαθήματος σχετικά με τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το δημοτικό; EDC/HRE Βιβλίο III: Ζούμε δημοκρατικά - Σχέδια μαθήματος σχετικά με τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το γυμνάσιο.

- να έχουν ζήσει το σχολείο ως μικρογραφία της κοινωνίας που σέβεται την ελευθερία και την ισότητα των μαθητών του και να έχουν ασκηθεί στο να ασκούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους(μαθαίνοντας μέσω της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων)
- Και άρα, να έχουν τις ικανότητες και την αυτοπεποίθηση να ασκήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, με ωριμότητα και αίσθηση της υπευθυνότητας προς τους άλλους και την κοινωνία τους (μαθαίνοντας για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η διαπραγμάτευση των θεμάτων είναι σπειροειδής. Για παράδειγμα, ενώ το δικαίωμα στην ελευθερία γνώμης και έκφρασης παρουσιάζεται στον τρίτο τόμο (σελ. 5), το ίδιο θέμα επανέρχεται και αυτό το βιβλίο, προχωρώντας, όμως, μερικά βήματα παραπέρα.

2.1 Η γνωστική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε περί της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι μαθητές θα πρέπει απαραίτητα να μελετήσουν βασικά κείμενα, όπως την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ) και τη Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ΕΣΔΑ) (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5 και 2.6). Θα πρέπει να γνωρίζουν πως κάθε πρόσωπο απολαμβάνει το δικαίωμα της ελεύθερης σκέψης και έκφρασης, την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση χωρίς λογοκρισία από τα μέσα επικοινωνίας (ΕΣΔΑ , Άρθρο 10). Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν πόσο απαραίτητο, στην πραγματικότητα αδιαπραγμάτευτο, είναι αυτό το άρθρο ώστε να γίνει η δημοκρατία πραγματικότητα.

Οι μαθητές θα πρέπει επίσης να κατανοήσουν το Άρθρο 14 της ΕΣΔΑ. Το άρθρο αυτό, εμπλουτίζει την ελευθερία σκέψης, έκφρασης και πληροφόρησης με τη δομική αρχή της ισότητας και της αποφυγής διακρίσεων: άνδρες και γυναίκες, πλούσιοι και φτωχοί, νέοι και μεγάλοι, γηγενείς και μετανάστες, όλοι απολαμβάνουμε ισότιμα αυτά τα δικαιώματα.

Τέλος, οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους οι ελευθερίες χρειάζονται ένα πλαίσιο νόμων, και το γεγονός πως και οι ίδιοι έχουν ευθύνες (ΟΔΔΑ Άρθρο 29). Η ελευθερία έκφρασης επιπρέπει στους πολίτες να προωθήσουν τα συμφέροντά τους σε μια πλουραλιστική κοινωνία, αλλά, σ' ένα τέτοιο ανταγωνιστικό περιβάλλον θα υπάρχουν νικητές και ηττημένοι. Είναι απαραίτητο, λοιπόν, να υπάρχει ένα σύνταγμα, νόμοι και κανόνες, που να εξασφαλίζουν ένα πλαίσιο που να θέτει όρια στις ελευθερίες των δυνατών και να προστατεύει τους αδύναμους, χωρίς να εξομοιώνει τις διαφορές. Οι κανόνες δεν έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίζουν κάθε πρόβλημα, οπότε, τα μέλη μιας κοινωνίας θα πρέπει να αναπτύξουν μια στάση συνυπευθυνότητας, ο ένας για τον άλλον.

Ας δούμε, για παράδειγμα, τρία σχετικά άρθρα από τα βασικά κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα:

Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 4 Νοεμβρίου 1950)

Άρθρο 10

Ελευθερία έκφρασης

Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης, καθώς και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την επέμβαση δημοσίων αρχών και ανεξάρτητα από σύνορα. Το παρόν άρθρο δεν εμποδίζει τα Κράτη από το να υποβάλλουν στις επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεόρασης σε κανονισμούς έκδοσης αδειών λειτουργίας.

Άρθρο 14

Απαγόρευση των διακρίσεων

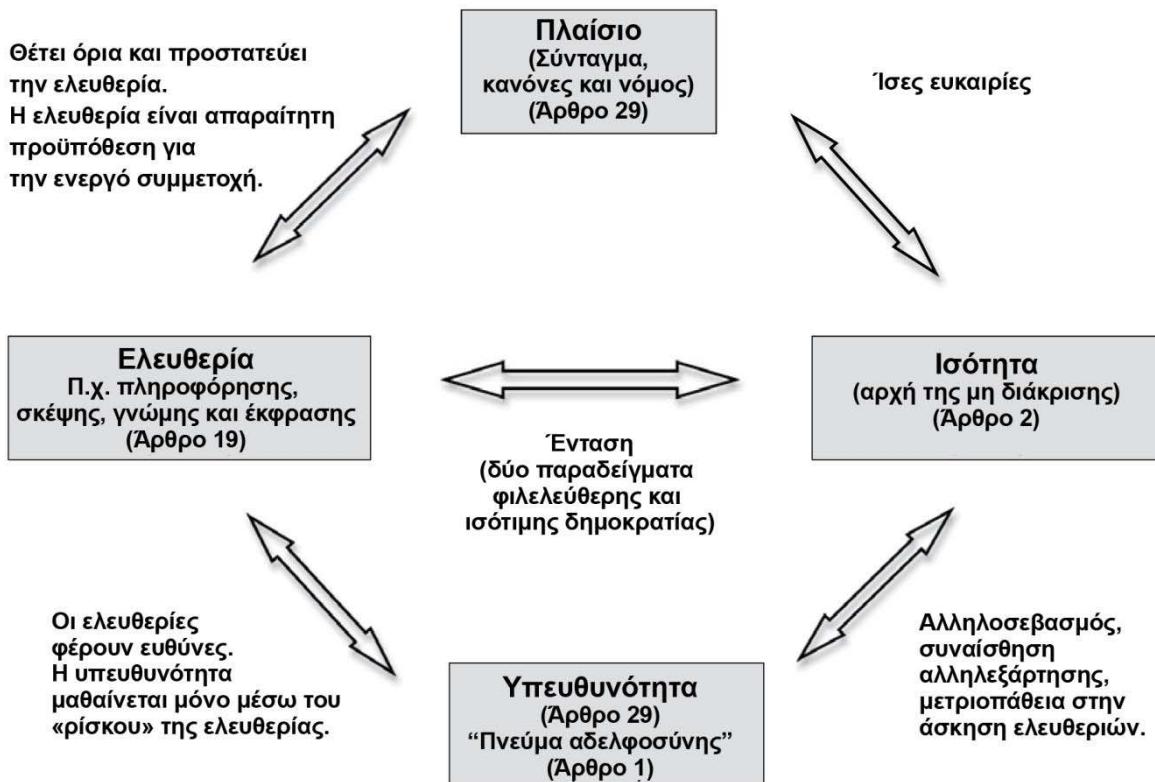
Η χρήση των αναγνωριζομένων δικαιωμάτων και των ελευθεριών στην παρούσα Σύμβαση πρέπει να εξασφαλίζεται χωρίς διακρίσεις φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικής ή άλλη πιετοίθησης, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, συμμετοχής σε εθνική μειονότητα, περιουσίας, γέννησης ή άλλη κατάστασης.

Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948)
Άρθρο 29

- Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινότητα, μέσα στα πλαίσια της οποίας και μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.
- Στην άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίζεται η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και να ικανοποιούνται οι δίκαιες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Εν συντομίᾳ, αυτά τα τρία άρθρα περιγράφουν την ένταση που υπάρχει ανάμεσα στις ατομικές ελευθερίες και την οριοθέτηση της ελευθερίας από μια δημόσια αρχή, που περιορίζει, αλλά και προστατεύει αυτές τις ελευθερίες.

Οι μαθητές που έχουν την ικανότητα να το εξηγήσουν αυτό, έχουν μάθει πολλά **περί** της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Ο αναγνώρισης θα διαπιστώσει πως αυτό το βασικό ζήτημα διατρέχει όλες τις ενότητες του παρόντος βιβλίου. Αυτή είναι η γνωστική διάσταση της EDC/HRE.

Διάγραμμα: Η «αρχιτεκτονική» των ανθρώπινων δικαιωμάτων – το επαναλαμβανόμενο θέμα αυτού του βιβλίου

2.2 Η συμμετοχική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Ο τίτλος αυτού του εγχειριδίου, «Συμμετέχουμε στη δημοκρατία», μας υπενθυμίζει πως οι μαθητές θα πρέπει να μάθουν πώς να ασκούν τα δικαιώματά τους, για παράδειγμα, το δικαίωμα στην ελευθερία, το δικαίωμα για ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση και στην ελευθερία της σκέψης, της γνώμης και της έκφρασης. Θα πρέπει εξίσου να ασκηθούν στην πράξη στο να αλληλεπιδρούν με άλλους – για παράδειγμα, υπερασπίζοντας τα συμφέροντά τους μετά από διαπραγμάτευση, ώστε να βρουν κοινή

Συμμετέχουμε στη δημοκρατία

λύση, ή καταλήγοντας σε συμφωνία για τον ορισμό της έννοιας του «κοινού καλού» (ΟΔΔΑ, Άρθρο 29). Θα πρέπει να είναι ικανοί να δράσουν σε ένα πλαίσιο κανόνων και να δεχθούν τα όρια που πιθανώς να τους επιβάλουν αυτοί οι κανόνες. Θα πρέπει να έχουν μάθει πώς να αναπτύσσουν υπεύθυνη στάση για το καλό των άλλων και της κοινωνίας στο σύνολό της.

Με λίγα λόγια, θα πρέπει όχι μόνο να έχουν κατανοήσει τις επιπτώσεις, αλλά και τη σύνδεση ανάμεσα στα τρία άρθρα των ανθρώπινων δικαιωμάτων που αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά παράλληλα να έχουν μάθει να εκτιμούν τις βασικές τους αξίες, και να δρουν ανάλογα. Με αυτό τον τρόπο, θα πρέπει να είναι ικανοί να εξισορροπούν τα δικά τους συμφέροντα με τα συμφέροντα των άλλων και του συνόλου της κοινωνίας τους.

Οι μαθητές που έχουν ασκηθεί σ' αυτό τον τρόπο έχουν μάθει πώς να συμμετέχουν στη δημοκρατία. Αυτή είναι η εμπειρική διάσταση της EDC/HRE – μαθαίνοντας **για** τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οι νέοι πολίτες που επιθυμούν να συμμετέχουν στη δημοκρατία έχουν ανάγκη από ένα σύστημα πολυταραγοντικών ικανοτήτων, όπως εμφανίζονται στον πίνακα που έπειτα.

Ικανότητα συμμετοχής και λήψης πολιτικών αποφάσεων	
Ικανότητες ανάλυσης και κριτικής ικανότητας	Μέθοδοι και δεξιότητες
Στάσεις και αξίες βασισμένες στα ανθρώπινα δικαιώματα	

Οι ικανότητες αυτές θα πρέπει να είναι αξιακές. Για παράδειγμα, στα χέρια ρατσιστών, θα μπορούσαν να αποτελέσουν απειλή για τη δημοκρατική κοινωνία.

Το ανά χείρας εγχειρίδιο εστιάζει στην ανάπτυξη τέτοιων ικανοτήτων. Στην εισαγωγή κάθε ενότητας υπάρχει ένας πίνακας που δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να συνδυάσουν ενότητες, ώστε να σχεδιάσουν προγράμματα άσκησης σε ικανότητες, που να εξαρτώνται, για παράδειγμα, από τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών τους, ή από συγκεκριμένες απαγιτήσεις του σχολικού αναλυτικού προγράμματος. Παρατίθεται εδώ ο πίνακας ικανοτήτων της 2^{ης} ενότητας (βασική έννοια: υπευθυνότητα).

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Λήψη και εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων	
2 Υπευθυνότητα	Κατανόηση διλημματικών ζητημάτων Ανάλυση των συνεπειών μιας απόφασης Αποσαφήνιση προτεραιοτήτων και αιτιολόγηση	Προσεκτική εκτίμηση και σκέψη Κοινοποίηση αιτίων και κριτηρίων μιας απόφασης	Απόφαση με ελλιπείς πληροφορίες Συναίσθηση του κινδύνου αποτυχίας	Εναλλακτικές προοπτικές Αναγνώριση των συμφερόντων και των δικαιωμάτων των άλλων Κοινότητα στηριγμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα
1 Ταυτότητα	Κατανόηση των επιπτώσεων που έχουν οι επιλογές μας στους άλλους			Εναλλακτικές προοπτικές

4 Σύγκρουση	Δίλημμα βιωσιμότητας	Στρατηγικές διαμεσολάβησης	Διαχείριση συγκρούσεων	
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Πολιτική – μια διαδικασία επίλυσης προβλημάτων και εξομάλυνσης συγκρούσεων			
7 Ισότητα	Αναγνώριση της πολιτισμικής διάστασης της δημοκρατίας		Εξισορρόπηση δικαιωμάτων της πλειονότητας και της μειονότητας	Αμοιβαία αναγνώριση

2.3 Η πολιτισμική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε μέσω της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων

Το να συμμετέχει κάποιος στη δημοκρατία είναι απαιτητική δουλειά – οι σχετικές ικανότητες μπορεί και πρέπει να μαθαίνονται και να αναπτύσσονται στο σχολείο. Οπότε, η εκπαίδευση στην EDC/HRE έχει πολιτισμική διάσταση. Η γενικότερη "κουλτούρα" της διδασκαλίας και της μάθησης θα πρέπει να αντανακλά το μήνυμα EDC/HRE. Ένας τρόπος για να αποκτήσει κάποιος γνώσεις είναι μέσω συγκροτημένης καθοδήγησης (παρακολουθώντας μια διάλεξη, διαβάζοντας). Όμως, οι ικανότητες αναπτύσσονται μέσω εκπαιδευτικών μεθόδων (επίδειξη, πρακτική εφαρμογή και καθοδήγηση). Αντίθετα, η αυτοεκτίμηση και οι αξίες του αλληλοσεβασμού αποκτώνται μέσω μιας διαδικασίας κοινωνικοποίησης στο σχολείο. Η ανάπτυξη των στάσεων και των αξιών ενός νέου επηρεάζεται από την εμπειρία που αποκτά στην τάξη και τα πρότυπα που καθορίζονται από τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους συνομηλίκους. Ενώ η διδασκαλία **περί** της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων γίνεται μέσω ειδικών μαθημάτων (π.χ. της κοινωνιολογίας, της ιστορίας, της αγωγής του πολίτη), η διδασκαλία **μέσω** της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων αποτελεί πρόκληση για το σύνολο του σχολείου, δηλαδή τα ανθρώπινα δικαιώματα και η δημοκρατία γίνονται παιδαγωγικός οδηγός, κατευθυντήρια γραμμή ολόκληρης της σχολικής κοινότητας.

Στο παρόν εγχειρίδιο υιοθετούμε την προσέγγιση της μάθησης μέσω δραστηριοτήτων: κάθε ενότητα περιέχει μια βασική δραστηριότητα που προσφέρει στους μαθητές την ευκαιρία να αναπτύξουν συγκεκριμένες ικανότητες. Αναπτύσσουμε τις ικανότητές μας ανάλογα με τις ανάγκες μας, και γι' αυτό αυτές οι δραστηριότητες αφορούν ζητήματα για τα οποία δεν υπάρχει μία ή από την αρχή ξεκάθαρη λύση, όπως ακριβώς συμβαίνει και στη ζωή μας. Στην EDC/HRE, η μέθοδος φέρει, και υλοποιεί, ένα σημαντικό μέρος του μηνύματος.

3. Το εννοιολογικό πλαίσιο του εγχειριδίου – οι προκλήσεις, ο κονστρουκτιβισμός, οι ικανότητες

Οι νεαροί συμμετοχικοί πολίτες σε μια δημοκρατία έχουν, ως ελεύθερα άτομα, ίσα δικαιώματα, αλλά άνισες ευκαιρίες.

Ως μέλη δυναμικών πλουραλιστικών κοινωνιών που είναι αλληλοεξαρτώμενες σε παγκόσμιο επίπεδο αντιμετωπίζουν ολόενα και πιο σύνθετες προκλήσεις (π.χ. κλιματική αλλαγή, εξάντληση των φυσικών πόρων, αποτυχημένα κράτη), για τις οποίες το σχολείο δεν μπορεί να δώσει συγκεκριμένες λύσεις. Όμως, μπορεί να προσφέρει **εκπαίδευση σε ικανότητες**, που εξοπλίζουν τη νέα γενιά με εργαλεία με τα οποία να προσπαθήσει να βρει λύσεις.

Οι προκλήσεις αυτές προσεγγίζονται με δοκιμή και απόρριψη, με διαπραγμάτευση ώστε να συμβιβαστούν τα διαφορετικά συμφέροντα. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας διαδικασίας λήψης αποφάσεων είναι μέρος της απόπειρας να επιτευχθεί ο στόχος του κοινού καλού. Η κατάληξη είναι πάντοτε ατελής και πρόσφορη για κριτική συζήτηση και βελτίωση. Κατά συνέπεια, η πλουραλιστική δημοκρατία ενέχει μια

κονστρουκτιβιστική (εποικοδομηστική) προσέγγιση στη χάραξη πολιτικής. Γι' αυτό, η δημοκρατία είναι μια επισφαλής κατάσταση που κυριολεκτικά εξαρτάται από τις ικανότητες και την υπευθυνότητα κάθε γενιάς. Και σ' αυτή την ατέρμονη διαδικασία, ο κονστρουκτιβισμός αποτελεί τη βασική αρχή πίσω από κάθε ανάπτυξη ικανοτήτων.

Αυτά τα τρία στοιχεία, διατρέχουν ως βασικές έννοιες κάθε ενότητα και κάθε βήμα μάθησης αυτού του βιβλίου:

- Οι **προκλήσεις** στις δυναμικές, πλουραλιστικές και δημοκρατικές κοινωνίες,
- Οι **ικανότητες** συμμετοχής στη δημοκρατία,
- Ο **κονστρουκτιβισμός** (εποικοδομητισμός), ως παράδειγμα δημοκρατικής χάραξης πολιτικής και ανάπτυξης δεξιοτήτων.

Σε κάθε ενότητα, μια έννοια-κλειδί της εκπαίδευσης στην EDC/HRE συνδέεται με συγκεκριμένες προκλήσεις που δημιουργούν την ευκαιρία να αναπτύξουν τα παιδιά ικανότητες με εποικοδομηστικό τρόπο. Οπότε, οι εννέα ενότητες δεν μεταφέρουν, απλά, εννέα μεμονωμένες διδακτικές μονάδες γνωστικής μάθησης. Αντιθέτως, δημιουργούν ένα πλέγμα ικανοτήτων, αξιών και προοπτικής, που συνδέονται μεταξύ τους με πολλούς τρόπους. Ο πίνακας που ακολουθεί, περιγράφει το εννοιολογικό πλαίσιο του βιβλίου.

Εποικοδομητική ανάγνωση...		
Αριθμός ενότητας Βασική έννοια	... βασικών έννοιών ως προκλήσεων:	... ανάπτυξης ικανοτήτων ως συνεχιζόμενης διαδικασίας. Οι μαθητές έχουν εκπαιδευτεί ώστε ...
Ενότητα 1 Ταυτότητα	Τι δουλειά να διαλέξω; Ποιος θα είναι ο σύντροφός μου; Να κάνουμε παιδιά; ...	να προβληματίζονται, να εξωτερικεύουν και να ιεραρχούν τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα και τους στόχους τους
Ενότητα 2 Υπευθυνότητα	Τι επιπτώσεις έχουν οι επιλογές μου; Ποια είναι η προτεραιότητά μου σ' ένα δίλημμα; Ποιες αξίες και αρχές υιοθετώ;	να αναλαμβάνουν την ευθύνη χειρισμού διλημάτων – να συλλέγουν πληροφορίες, να υπολογίζουν τις συνέπειες, να ορίζουν προτεραιότητες, να λαμβάνουν αποφάσεις
Ενότητα 3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Ποια είναι τα ενδιαφέροντά μου; Τι συμβιβασμούς προτείνω; Τι ορίζουμε ως κοινό καλό;	να διαπραγματεύονται δίκαιους και αποτελεσματικούς συμβιβασμούς σε πλουραλιστικά και ανταγωνιστικά περιβάλλοντα
Ενότητα 4 Σύγκρουση	Ποιο είναι το πρόβλημα; Τι συμφέροντα εμπλέκονται; Ποια λύση είναι επιθυμητή και εφικτή;	να επιλύουν συγκρούσεις συμφερόντων χρησιμοποιώντας μη βίαια μέσα
Ενότητα 5 Κανόνες και νόμος	Ποιους κανόνες χρειαζόμαστε ώστε να ελέγχουμε τη διαχείριση της συμπεριφοράς μας; Σε ποιους κανόνες μπορούμε να συμφωνήσουμε;	να αναγνωρίζουν (σέβονται) τη λειτουργία των θεσμικών κανόνων – σύνταγμα, νόμους, κανόνες και κοινές αξίες
Ενότητα 6 Κυβέρνηση και πολιτική	Ποια ζητήματα λαμβάνονται υπόψη και ποια αποκλείονται από την πολιτική ατζέντα; Ποια προβλήματα συζητούνται; Ποια θεωρείται ως λύση και πώς εφαρμόζεται;	να κατανοούν και να συμμετέχουν στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων, μέσα και έξω από τα θεσμικά πλαίσια

Ενότητα 7 Ισότητα	Ποια είναι τα συμφέροντα της πλειονότητας και της μειονότητας; Ποιους συμβίβασμούς προτείνω; Τι θα πρέπει να αποδέχεται η μειονότητα; Με ποιους τρόπους τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύουν τα συμφέροντα μιας ομάδας;	να στηρίζουν την κοινωνική συνοχή, εξισορροπώντας τα συμφέροντα των ομάδων που είναι πλειονότητα και μειονότητα.
Ενότητα 8 Ελευθερία	Ποιο είναι το σημείο αναφοράς για μένα; Ποια στρατηγική ακολουθώ στην επιχειρηματολογία μου; Ποια είναι η στρατηγική του αντιπάλου μου;	να ασκήσουν την ελευθερία σκέψης και έκφρασης χρησιμοποιώντας δεξιότητες ανταλλαγής απόψεων (συζήτησης)
Ενότητα 9 Τα μέσα επικοινωνίας	Σε ποιον θέλω να απευθυνθώ; Με ποιο σκοπό; Ποιο είναι το μήνυμά μου; Που βρίσκω την απαραίτητη πληροφόρηση;	να χρησιμοποιήσουν τις δυνατότητες επικοινωνίας δια των μέσων επικοινωνίας

4. Η "Ευρωπαϊκή προσέγγιση" της EDC/HRE

Το Συμβούλιο της Ευρώπης αναπτύσσει και εφαρμόζει την EDC/HRE στα κράτη μέλη της για πάνω από μια δεκαετία. Η παρούσα εξάτομη σειρά για εκπαιδευτικούς αποτελεί καρπό πολλών συζητήσεων ανάμεσα σε συντονιστές, ειδικούς, εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές εκπαιδευτικών της EDC/HRE από πολλά κράτη μέλη και στηρίχθηκε στην ενθάρρυνσή τους.

Η EDC/HRE αποτελεί την «Ευρωπαϊκή προσέγγιση» στη διδασκαλία της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι διαστάσεις της διδασκαλίας «περί» και «για» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι πιθανόν να έχουν διαφορές στα ιδιαίτερα πλαίσια με τα οποία λειτουργούν τα σχολεία και τα εκπαιδευτικά μας συστήματα, οι παραδόσεις διδασκαλίας και μάθησης. Αποδεχόμαστε όλοι, όμως ως κοινή βάση, πως η EDC/HRE είναι η παιδαγωγική κατευθυντήρια γραμμή για τα σχολεία ως σύνολο. Συμφωνούμε πως στην EDC/HRE είναι η μέθοδος που φέρει το μήνυμα της διδασκαλίας μέσω της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Σ' αυτή την έκδοση της EDC/HRE, οι επιμελητές και οι συγγραφείς αποπειρώνται να καρπωθούν τα οφέλη που απορρέουν από τη διαδικασία της EDC/HRE στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Οι πηγές υποστήριξης που έλαβα και χρησιμοποιώ αντανακλούν την "Ευρωπαϊκή προσέγγιση." Πιο συγκεκριμένα:

Οι κυρίες Manuela Droll και Karmen O'Shea ήταν επίσης μέλη της συγγραφικής ομάδας που εκπόνησε την προηγούμενη έκδοση αυτού του εγχειρίδιου, που χρησιμοποιήθηκε στην εκπαίδευση στη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Ο Emir Adzovic, συντονιστής του προγράμματος EDC/HRE του Συμβουλίου της Ευρώπης στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, παρείχε το οργανωτικό πλαίσιο του προγράμματός μας. Αναπτύξαμε το πλαίσιο των βασικών εννοιών με τους κυρίους Don Rowe, Ted Huddleston και Wim Taelman. Ο Don διάβασε κάποια από τα πρώτα μας κείμενα και ο Ted ήταν ένας από τους πιο κριτικούς και εποικοδομητικούς εταίρους μας στη συζήτηση.

Οι κυρίες Olöf Olafsdottir και Sarah Keating-Chetwynd, ήσαν συνεργάτιδες και συντονίστριες του προγράμματος στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Παρακολούθησαν όλη τη διαδικασία του με υπομονή και αποφασιστικότητα.

Ο Peti Wiskemann εμπλούτισε το εγχειρίδιο με το σχέδιο που κοσμεί το εξώφυλλο, το οποίο παράλληλα τροφοδοτεί ευρηματικά σχόλια στις 9 βασικές ενότητες και λειτουργεί ως γρίφος για τις βασικές έννοιες που συνδέονται με αυτές. Η Wiltrud Weidinger και ο Rolf Gollob με στήριξαν ως επιπλέον συντονιστές και συνοδοιπόροι σε αναρίθμητες συζητήσεις.

Η συνεργασία μου με τον Christian Fallegger ξεχωρίζει για πολλούς λόγους. Κάναμε πολλές συζητήσεις

Συμμετέχουμε στη δημοκρατία

στα πρώτα στάδια της συγγραφής, συνεισέφερε πολύτιμες ιδέες και προτάσεις και στο τέλος, διάβασε το τελικό κείμενο αυτού του εγχειριδίου. Στο σύνολο αυτής της διαδρομής με συνόδευσε, ανατροφοδοτώντας με κριτικά και εποικοδομητικά.

Δεν θα είχα καταφέρει να συγγράψω αυτό το βιβλίο χωρίς την υποστήριξη και την έμπνευση όλων των παραπάνω συναδέλφων, συνεργατών και φίλων. Τους είμαι βαθειά ευγνώμων. Έχω, όμως, την ευθύνη για όποιο σφάλμα ή λάθος θα βρει ο αναγνώστης του.

Peter Krapf

Ζυρίχη και Ουλμ

Δεκέμβριος 2009